

ULUSLARARASI BAKALORYA PROGRAMI

TÜRKÇE A DERSİ

UZUN TEZİ

“BİNLERCE KADIN, BİR FİLİZ”

Sözcük Sayısı: 3285

Araştırma Sorusu: Orhan Kemal’in Bir Filiz Vardı adlı yapıtındaki Filiz adlı figürün yaşamının yapıttaki toplumsal yapının ve erkek figürlerin etkisiyle şekillenmesi hangi dil ve anlatım özellikleri ile işlenmiştir?

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ.....	3
2. KADIN FİGÜRÜNÜN TOPLUMDAKİ YERİ VE DİRENİŞİ.....	4
3. AİLENİN KADIN ÜZERİNDEKİ ETKİSİ.....	9
4. DÖNÜM NOKTASI.....	11
5. TEPKİ.....	12
6. SONUÇ.....	14
7. KAYNAKÇA.....	16

1. GİRİŞ

Bu çalışmada Orhan Kemal'in kaleme aldığı "Bir Filiz Vardı" adlı yapıt incelenecektir. Merkezinde kadın sorununun ele alındığı bu yapıtta işlenen ana konu; toplumdaki kadının yeridir. Dolayısıyla "kadın"ın sokakta yaşadıkları, ailesinin ve çevresinin "kadın"ın hayatındaki yeri ve hayatını nasıl şekillendirebildikleri bu çalışmanın ana konularıdır. Bu çalışma kadın cinsine olan farkındalığı artırmayı ve kadının hayatını şekillendiren önemli etkenleri vurgulamayı amaçlamıştır. Orhan Kemal'in "Bir Filiz Vardı" adlı yapıtı, İstanbul'un arka sokaklarında yaşayan ve odak figür olarak işlenen Filiz adında genç bir kızın hikayesini ve yaşamındaki erkeklerin etkileriyle hayat çizgisinin ve yönünün nasıl şekillendiğini anlatır. Yapıtın odak figürü olan Filiz, hayallerinin ve isteklerinin peşinden giden 16 yaşında sıradan bir kızdır. İki kız kardeşi, annesi ve babası ile beraber yaşayan Filiz'in bir roman halini alan hikayesi, iş bulmak istemesi ve mücadelesinin kaleme alınması ile başlar. Filiz, çalışkan ve ayakları üzerinde durmayı seven bir karakterdir çünkü hayallerine ulaşabilmesi için sadece "kendi"nin ona yardımcı olabileceğinin farkındadır. İş bulma çabaları başına gelen taciz olayları ile son bulmuş; iş arkadaşları, patronları, Filiz'i taciz etmekten vazgeçmemiş ve tüm bu olaylar karşısında ailesinden beklediği desteği bulamamasına rağmen Filiz, hayata karşı dik durmayı başaran bir figür olmuştur. Yapıttaki erkek figürler, kadın figürlere karşı baskın, yönlendirici ve etkindir. Yapıtta, günlük hayattaki kadın figürü Filiz üzerinden yansıtılmıştır. Yapıtta, toplumun kadın erkek ilişkisi Filiz'in patronu, mahallelisi gibi farklı karakterlerle işlenmiştir. Orhan Kemal, Filiz'in ağzından işlemiş olduğu iç monolog tekniği ile kendisiyle aynı rüyaların peşindeki binlerce kızıdan biri olan Filiz'in, yoksul bir mahallenin içinde sıkışmışlığın kurbanı olmamak için çırpırırken, kendisine benzeyen hayatlar hakkında da çok şey anlatmasını sağlıyor.

2. KADIN FİGÜRÜNÜN TOPLUMDAKİ YERİ VE DİRENİŞİ

Orhan Kemal'in Bir Filiz Vardı adlı yapıtının odak figürü Filiz çevresinde kurulan olay örgüsü boyunca, bu karakterin bir kadın simgesi olarak toplumdaki değeri işlenmiştir. Yapıtta işlenen Filiz figürü, toplumda varlığını sürdüren bir sürü kadının, figürde küçük de olsa kendinden bir şeyler yakalayabileceği, okurun gerçek hayatla kolayca ilişkilendirebileceği biridir.

Yapıt, Orhan Kemal'in bir aile ortamı yardımıyla dönemdeki kadın figürünü yavaş yavaş anlatması ve okuyucuya aktarması ile başlar. Orhan Kemal'in yapıtın henüz başında Filiz karakterinin yapıt boyunca yaşayacaklarından bahsetmeden, Filiz'den önce Filiz'in annesi karakterinin, toplumun en küçük birimi olan ailedeki yerini işlemiş olması, yapıt süresince işleyecek olduğu "kadın" algısının okuyucuda oluşturulmasını sağlamıştır. Kadın figürü, eşi eve geldiğinde onun ayaklarını yıkayan, bütün gün onun sevdiği yemekleri yapan bir figür olarak tanıtılmıştır.

Filiz, neşeli, hayat dolu, yaşamdan zevk alan, sevmek ve sevilme isteyen, aile ve toplum baskısının bilincinde olan ve bu baskılardan kurtulmak için çabalayan, alımlı, güzel ve evin en büyük çocuğudur. Filiz, kardeşi ile beraber "hayatı" hayal etmeyi çok sever. Filiz'in bu özellikleri, toplumun algısına çoktan yerleşmiş ve kabul edilmiş olan "kadın" algısının dışında bir karakter olduğunun ipucudur. Filiz'in o dönemin toplumunda benimsemiş olan geleneksel kadın algısından farklı bir birey olması yapıtta annesi ile arasındaki zıtlıklarla anlatılmıştır. Annesi ve Filiz, iki farklı 'kadın' algısını yaşatmış, farkları ise aralarında geçen diyaloglarla kaleme alınmıştır. Bu diyalogların bir örneği yapıtın en başında bulunduğu bir iş ilanının heyecanına kapılan Filiz ile, ev işlerinden kafasını kaldırmayan ve bunu hayattaki tek görevi olarak benimsemiş olan geleneksel kadın figürünü canlandıran annesi arasında olmuştur:

“Anne, anneciğim, duyuyor musun?”

Bakmıyor bile anne:

“Duyduk.”

“Benim kadar bir kız arıyorlar!”

“Ne olmuş arıyorlarsa?”

“Gidip çalışırım fena mı?”

“Deveyi görmeden paçayı sıvama!”

“Neden?”

“İşe girdin mi? Yarın başlıyor musun?” (Kemal, 3)

Filiz, toplumda sıkça karşılaşılan, imkansızlıklar sonucu arzu ettiği hayatı yaşayamayan fakat çabalamaya devam eden kadınların sembolü gibidir çünkü annesinin sürekli örnekte verilen diyalogun benzeri tepkiler vermesi, ailesindeki veya çevresindeki kimsenin Filiz’i desteklememesi, Filiz’i yıldırmaştır.

Orhan Kemal, yapıtında, kadın figürünü, tacizi kabullenen, toplumun zayıf halkası, maruz kaldıkları önemsizleşen bireyler olarak işlemiştir. Bu özelliklerin toplamı, ‘kadın’ı bıkkın hale getirmiştir. Orhan Kemal’in işlediği kadın figüründe bütün bu özelliklerin var olması, kadının yorgun ve heyecanını kaybetmiş şekilde yaşayan birey olduğunun kanıtı olmuştur. Orhan Kemal bu kadın temasını yapıtta kullanmış olduğu diyalog tekniği ile okuyucusuna aktarmıştır. Bu teknik Filiz ve annesi üzerinde baskın bir biçimde işlenmiştir.

“Nerede annem?”

“Ne bağırp duruyorsun?”

“Annem nerede diyorum sana!”

İçerden annenin sesi:

“Cehennem dibindeyim!” (Kemal, 2)

Bu diyalogun devamında gelen paragraf, Filiz'in annesinin "cehennemin dibindeyim" cevabını verdiğinde çamaşır astığını gösterir. Annesi yapıt boyunca Filiz'e bu ve benzeri kaba, kırıcı, olumsuz cevaplar vermiştir. Orhan Kemal yapıtında iki farklı 'kadın'ı çatıştırmıştır: Filiz, ve annesi... İkisi çok zıt karakterler olarak işlenmiş, Filiz hiçbir zaman annesine rağmen güler yüzünü benliğinden eksiltmemiştir. Yapıtın akışı boyunca işlenen kadın figürünün yaşadığı tacizlerin sıklığı ise yine Filiz üzerinden işlenmiştir. Filiz'in toplumda yaşadığı tacizlerin ilk örnekleri, Filiz'in en dar çemberi içerisinde olan mahallesinde okuyucuya gösterilmiştir. Yapıtın başında mahallenin yorgancısı, Filiz'e sürekli eliyle 'gel' demekte ve Filiz'e dokunmaya çalışmaktadır. Filiz olayların farkında olan bir genç kızdır ve buna asla izin vermez, kardeşini de tembihler. Filiz'in kardeşine karşı sergilediği korumacı tavır, toplumdaki "kadın dayanışması" adı altında örneklendirilen olaylar ile bütün olarak işlenmiştir. Burada Filiz'in annesi ve kardeşi ile olan ilişkileri arasındaki fark vurgulanmaktadır. Filiz annesinden herhangi bir destek veya korumacı tavır görmemiş olsa da, kardeşine, annesinden görmek istediği tavır ile yaklaşır. Henüz yapıtın başında Filiz'in bu tarz olaylara karşı tutumu, yapıtta sıkça kullanılan iç monolog yöntemi ile düşüncelerinin aktarılması, Filiz figürünün ne kadar güçlü ve dik durmayı başarabilen bir figür olduğunun ispatını vermeye başlamıştır. Filiz, verilen monologlarda sürekli olayları kendi kendine çok basit biçimde tekrarlayan bir figür olmuştur. Orhan Kemal'in kullandığı monolog tekniğinin altında yatan bu ince mesaj, Filiz'in yapıt boyunca yaşadıklarını kendi kendine katlanılabilir hale getirmeye çalıştığının kanıtı olmuştur. Yapıtın devamında bu örneğe benzer, mahallede yaşanan farklı erkek figürleri tarafından okuyucunun karşısına çıkarılan bir sürü taciz olayı vardır. Filiz bu tacizleri önemsemez, basit çözümler uygulamayı tercih eder. Filiz'in bu özelliği, incelendiğinde toplumdaki kadınların sessizliği ve iç güdülerini eşliğinde alınan bazı çözümlerin kısa süreli olduğunu fark edememeleri veya etmekten çekinmeleri ile bağdaştırılabilir. Filiz'in bu kadar yakınında yaşadığı bu

olaylar ve toplumdaki "kadın" figürünün ortak olarak işlenmesi de bu sayede okuyucuya sunulmaya başlamıştır.

Filiz, işe başlamak ve çalışmak isteyen bir genç kızdır. İş ilanları, gelen giden mektuplar, beklenen cevaplar ve işe girildikten sonra yapılacakların hayalleri ile dolu bir sürecin ardından Filiz, bir kitapçıda işe başlar. Bu kitapçı onun için bir umut değil hayal kırıklığı olmuştur, bunun nedeni oradaki yaşlı patronunun Filiz'e sarkıntılık etmesi ve tacizde bulunmasıdır. Bu nokta, kitabın olay akışını kuvvetli bir şekilde şekillendiren ve gidişatı keskin bir biçimde çizmeye başlayan ilk olaydır. Filiz'in, daha bu kadar genç, hatta çocuk sayılabilecek bir yaşta, ilk iş deneyiminde Maşa adında yaşlı ve evli bir adam tarafından tacize uğraması, aslında taciz olaylarının dönem yaşantısında ne kadar sık ve olağan bir hal almış olduğunu sembolize eder. Filiz yapıt süresince bir sürü iş dener bir sürü kez yeni bir başlangıç yapmak için gayret gösterir fakat Maşa yapıt boyunca onun peşini bırakmayacaktır. Yapıttaki akışın bu kısmında işlenen bir diğer nokta Filiz'in kendi içinde yaşadığı iç çatışmadır. Filiz, yaşadığı tacizleri kendi içinde yaşadığı çelişkiler ile anlamlandırmaya çalışır, olayları kendi kafasında basite indirgemeye çalışarak unutmayı dener. Filiz'in yaşamış olduğu iç çatışmanın bir diğer yüzü, hayatına nasıl devam edeceğini şekillendiren önemli etkenlerden biridir. Çatışmanın bu yüzü, dış etkenlere direnmekten vazgeçmesi veya hayallerini gerçekleştirmek adına devam etmeye çalışması olarak işlenmiştir. Bu iç çatışma, okura Filiz'in iç monologları ile aktarılmıştır. Filiz, yazının başlarında anlatılmış olan umutlu halini değiştirmeyen iradeli bir kızdır ve bu hali, onun başka bir işte çalışmasının engellenemeyeceğinin ipucudur. Başka bir işe başladıktan sonra yaşamış olduğu tacizleri kafasından silmiş olan odak figür, aslında kurtulamadığını başka bir işe başlamasına rağmen hâlâ karşısına çıkan eski patronu Maşa sayesinde anlar. Maşa, Filiz'in babasından kızını onunla evlendirmeye ikna etmesini istemiştir. Bu istek incelenecek olursa, yapıttaki erkek figürünün yaşı, karşısındaki kadının yaşı, veya medeni durumları önemsenmeksizin o genç kızın babasından böyle bir şey arzulanması, yapıtta

erkek figürünün ne kadar üstün olduğunun en net kanıtlarındandır. Filiz'in babasının başta kızını korumaya çalışması fakat yapıtın sonlarına doğru Maşa'nın ısrarlarına dayanamaması ve bu yenilginin ona vermiş olduğu vurdumduymazlık ile Maşa'nın lehine tavır sergilemesi yapıtta işlenen erkek figürünün maddi gücünün ona biçtiği kuvvetin kanıtı olarak da şu alımtı ile gösterilmiştir.

Maşa: "Sana istediğin yerde bir kahve açarım. Filiz de evde otursun, yesin, içsin, giyinip kuşansın, gezsün. Ayda altı yüz lira vereceğim tamam mı?"

"Tamam," dedi baba. "Çalışıp da ne olacak? Bir kadın, bir kız çalıştı mı elini yıka. Allah kadını erkeğin ihtiyaçlarını görsün diye yarattı, öyle değil mi? (Kemal, 286)

Bu diyalog ise bir kadının hayatında en büyük yerlerden birine sahip olan, her bireyin ortak noktası olan, "baba" kavramının, kendi kızına bakış açısının, Orhan Kemal kalemile açıkça ele alındığı, bir babanın bile kızına maddi gelir sağlamak için kullanılabilir bir mal muamelesi yapabileceğinin kanıtı ve kafalardaki "kadın" figürünün basitliğinin ve "araçlığının" sembolize edilmiş biçimidir. Bu diyalog daha detaylı incelenecek olursa aslında burada Orhan Kemal, toplumdaki kadının gücünü okuyucusuna Filiz karakterinin hedef şaşmaz karakteri ile anlatmayı başarmıştır. Yapıtın başı ve sonu incelendiğinde ana figürlerden baba ve Filiz'in, aynı olaya karşı baştaki ve sondaki tutumları; Filiz'in babasının, bir adama karşı gelemeyişi, fiziksel gücü yerinde olmasına rağmen mevzu kızını olsa dahi kızına yapılan taciz ve baskının önüne geçememesi, fakat Filiz'in 16 yaşında bir genç kız olmasına, darbelere karşı koyabilecek hiçbir fiziksel gücünün olmamasına rağmen yapıt boyunca karakterinden ödün vermemesi, toplumdaki "kadın"ı sembolize eden Filiz'in aslında ne kadar güçlü bir genç kız olduğunun kanıtıdır.

3. AİLENİN KADIN ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Maşa ve Filiz'in babasının diyalogları aile kurumu açısından incelenirse yapıtta, toplumdaki aile veya baba figürü tarafından toplumun erkek bireylerine arsız arzularını akla ilk geldiği biçimde dile getirme haklarının verildiği açığa çıkmaktadır. Bu da, kadının değersizleştirilmesinin aile içinde başladığının, kadını taciz eden bireylerin aile tarafından cesaretlendiğinin sembolüdür. Yapıtta da toplumda da paralel işlenmiş bir konu vardır. Her kadın kendi mücadelesini yılmadan verir ve doğuştan içinde çekirdek ailesini barındıran bir koruma iç güdüsü ile doğar. Kadınlar, güçlü ve dayanıklı olanlardır. Fakat yapıtın kaleme alındığı yirmi birinci yüzyıl döneminde hâlâ toplumdaki kadınların kendilerini yeterince koruyamamaları ve üçüncü tekil şahıslara belli bir orandan sonra karşı gelememelerinin sebebi en yakınlarından aldığı darbeler yüzünden gerçekleştirildiği görülür. Aile içinde yaşanan bu iç çatışma, yapıtta baş karakterin önce ailesi ile sonra da babası ile olan ilişkisinde işlenmiştir. Yapıtın başında Filiz figürünün bahsedilmiş olan monolog tekniği sayesinde düşüncelerini açığa vuruşu, bu desteksizliğin ilk kanıtıdır:

“Annesi ama, annesi de Filiz’e dost değil ki. Dost olsa “Cehennem dibindeyim. Ne bağırıp duruyorsun!” demezdi. Yalnız bu mu? Her zaman azarlar, evi ona süpürtür, elinden gelse bulaşıkları bile yıkatır. Annesi, kardeşleri, babası... Hiçbiri dost değil!” (Kemal, 14)

Filiz'in babası ile olan ilişkisi incelenecek olursa ise; Maşa'nın Filiz ile evlenme arzusu, babanın bir süre sonra Maşa'nın tehditlerine ve daha da önemlisi ona para kazandırma adına vermiş oldu vaatlerle gözünün boyanmasına izin vermiş olması, kızının, kendi hayatındaki yerini ve değerini anlatır. Filiz, asıl darbeyi bu hayata geldiği ilk anda dayandığı ilk omuzdan almıştır. Yapıtın başında Orhan Kemal, baba figürünün vurdumduymaz, paragöz kişilik özelliklerini okuyucudan saklamış olsa da yapıt sürecinde bu karakteri yavaş yavaş işlemiş, asıl vurgusunu ise yapıtın sonlarına doğru yapmıştır.

Anne figürünün Filiz'e karşı tutumu ise, babası ile aynı nitelikte işlenmiştir:

“Annem diyor ki, mallı, zengin birini tavla da hepimizi kurtar diyor.” (Kemal, 162)

Çalışmanın başında bahsedilmiş olan Filiz ve anne figürünün çatışması ve karakteristik özellikleri aracılığı ile taşınmış oldukları zıtlıklar, Filiz'in annesinin bu sözleri ile de vurgulanmış, bu da aile toplumunun kadına genel bakış açısının bir örneği olarak verilmiştir.

Orhan Kemal daima yapıtlarında toplumsal sorunları ve yararı olacağına inandığı mesajları barındırır. Bir Filiz Vardı yapıtının başlığı, incelenecek olursa, derin anlamlar barındırdığı fark edilir. Yapıtın başlığındaki kelimeler teker teker ele alınırsa, belki de Orhan Kemal yapıtında kurgulamış olduğu baş karakterin adını özellikle “Filiz” koymuştur. Filiz, eserde toplumdaki zor durumda olan kadınları temsil eden figürdür. Dolayısıyla içinde kadınların tüm özelliklerini barındırır. “Filiz ve filizlenmek” kelimeleri sözlükte ‘gelişmeye, uç vermeye, büyümeye başlamak’ şeklinde açıklanır. Yapıtın ana figürü, yaşadıkları, korkuları, umutları ile büyümüş, filizlenmiştir. Orhan Kemal, tek bir figür üzerinden tüm toplumdaki bütün kadınları özetlemeyi amaçlamış, bunu yaparken karakter analizini kullanmış, çok sayıda betimlemeye yer vermiş, diyaloglar sayesinde karakterin hayata dair tutumunu, savunduklarını, umutlarını ve düşüncelerini aktarmış ve karakterin ‘adını’ koymuştur. Filiz kelime anlamı olarak aynı zamanda yeşeren ve ‘kök salandır’. Edebi anlamda ise devam ettirme kuvveti olan, güçlü, kökleri olan ve toplumun en önemli ağaçlarının ilk oluşum evresidir. Orhan Kemal’in seçmiş olduğu isim, başlı başına tacizlerle başa çıkmaya çalışan, umutları olan bir genç kıızı, ‘kadın’ı anlatmıştır. Başlığın son kelimesi ‘vardı’ ise, bahsedilmiş olan, kök salan bu genç kızın, yapıtın bir yerlerinde vazgeçtiğini, pes ettiğini, var oluşunu -di,’li geçmiş zaman eki kullanarak anlatmıştır.

4. DÖNÜM NOKTASI

Filiz yapıtın devamında çalışma arzusundan vazgeçmemiş, bir ressamın yanında çalışmaya başlamıştır. Filiz'in asıl büyüdüğü, hayal gücünün geliştiği, kendi dünyasını kurduğu ve önemli bir yüzleşme yaşadığı bölüm, yapıtın bu bölümüdür. Filiz'in yanında çalışmaya başladığı ressam, Filiz'e okuması için bir kitap hediye eder. Bu kitap, Filiz'e yeni dünyalar açar ve yeni umutlar verir. Filiz'in okumaya başladığı bu roman, Orhan Kemal'in yazmış olduğu bir kitaptır ve Orhan Kemal bu romanında erkek bir karakteri ana figür olarak kaleme almıştır. Filiz bu karakterin kaleme alınmış olan betimlemelerini kafasında canlandırmış, aslında Orhan Kemal'in o romanındaki karakterden soyutlanmış ve kendi hayallerindeki özellikleri taşıyan bir karakteri okumaya ve hissetmeye başlamıştır. Filiz'in bu süreci, roman karakterine aşık olması ile sonuçlanır. Orhan Kemal'in, Filiz'e hediye verilen romanda işlemiş olduğu erkek figür, yazarın kendisidir. Filiz romanın gidişatı ile bunu anlar ve Orhan Kemal ile tanışma hayalleri kurar. Ressam, Orhan Kemal'i tanıyan biridir ve Filiz'in heyecanını görüp, onu Orhan Kemal ile tanıştırmaya karar verir. Filiz, Orhan Kemal ile tanışır ve Orhan Kemal'in hayalinde kurguladığı, yaşattığı figür ile hiç alakası olmayan, yaşlı bir adam ile karşılaşır. Filiz'in hayalleri, aslında ilk defa hayatı ile çelişmiştir. Bu olay Filiz'in yaşamış olduğu onca taciz olayından, Maşa'nın evine girmeye çalışmasından, annesinin sürekli yaşadığı olayları alaya alan bir figür olmasından çok daha basit bir durum gibi görünse de, Filiz bunun etkisinden uzun süre çıkamamıştır. Bunun sebebi Filiz'in o ana kadar yaşadıklarını anlık korkularla atlatması ve güçlü yapısı sayesinde biraz da çocukluğun vermiş olduğu ruh hali ile tamamen silmesidir, fakat son durumda yaşanan bu hayal kırıklığının Filiz'in beklentilerinin ve hayallerinin bir çöküşü olur. Filiz'in kafasındaki o hayali figür, Filiz'le güzel anılar biriktirebilen, yakışıklı, sempatik, enerjik, hayat dolu ve genç bir figürken; Filiz, aslında böyle bir karakterin gerçekte var olmadığını görür. Bu da onun kendi kendine yaşadığı ilk yüzleşme olmuştur. Yapıtın bu

bölümü, Filiz için bir kırılma anı olarak ele alınabilir çünkü Filiz ilk defa, yaşadığı bu hayatın her zaman ona beklentilerini sunamayacağına ikna olmuştur.

“Biraz hayal kurmak tehlikeliyse, bunun çözümü daha az hayal kurmak değil, daha fazla ve her zaman hayal kurmaktır.” düşüncesi Filiz’in bu zamana kadar benimsediği, uyguladığı hayat felsefesinin özeti gibiyken, Filiz Orhan Kemal’in ona yaşatmış olduğu fiziksel hayal kırıklığından sonra bu felsefenin dışına çıkmaya, “hayal etme” eylemine öfkelenmeye başlar ve hayal kurmaktan uzaklaşır. Fakat tanışmış olduğu Orhan Kemal’in ona yapıtın devamında verdiği öğütler Filiz’in hayata bakış açısını tamamıyla değiştirir çünkü Orhan Kemal ona hayal gücünün kuvvetinden bahseder. Yapıt bu noktada Filiz’in kafasında geçenleri betimlemeler ile kaleme almış, okuyucunun Filiz’in hisleri ile empati kurabilmesini sağlamıştır. Akışın bu noktası, Filiz figürünün gerçek hayatı tanımasını sağlamış, artık daha bilinçli fakat hâlâ uçsuz bucaksız hayaller kuran bir Filiz figürü işlenmeye başlamıştır. Bu ise Filiz için bir dönüm noktası olmuştur.

5. TEPKİ

Yapıtta işlenen tüm tacizlerin, aile içindeki diyalogların, Filiz’in hayallerinin ve bu hayallerin sonuçlarının Filiz figüründe biriktirdikleri, yapıtın son bölümünde ortaya çıkmıştır. Yapıtın bu noktasına kadar sakinliğini ve iyimserliğini koruyan Filiz’in yaşadıklarının tüm bu süreç boyunca fark ettirilmeden bir travma halini almış olduğu, yapıtın sonuç bölümünde kaleme alınmıştır. Filiz en son işe girdiği matbaa firmasında, aşık olmuştur. Yapıtın bu anına kadar aşk, para, huzur gibi kavramları hayal eden ve bu hayal uğruna pes etmeden çalışan bir figürü işleyen Orhan Kemal, yapıtın bu noktasından sonra gerçekten aşık olan Filiz figürünü ele almıştır. Filiz yapıtın sonlarına kadar, matbaada çalışan genç çocuktan hoşlandığını fark etmemiş, hayalinde canlandırmış olduğu roman karakterinin gerçek hayatta karşısına çıkan yazar ile zıtlığını irdeleyip durmuştur kafasında. Fakat geç de olsa âşık olduğunu anlayan Filiz, bu hisle ruhunu güzelleştirmeye başlamış, genç matbaacı da ona olan ilgisini, net bir biçimde

fark ettirmese de Filiz anlamış ve bu durum Filiz'in eski pozitif haline geri dönmeye başlamasını sağlamıştır. Tüm bu süreçte, Filiz'in haberi olmadan, Maşa, Filiz'in babası ile sürekli iletişim haline geçmiştir. Süre ilerledikçe, kız kardeşi sayesinde bu durumdan haberdar olan Filiz, bu duruma dayanamamaya başlamıştır. Uzun zamandır her şeyi içinde yaşayan bir karakter olarak beliren ve gerçek hayattansa, kafasının içindeki hayatı yaşamayı tercih eden, "özgür ruhlu" olarak nitelendirilebilecek olan Filiz, hayallerinin her zaman gerçek hayatla kesişebilecek ortak bir noktaya sahip olamayacağını anlayınca, tahammül seviyesi alçalmış, belki de agresifleşmiştir. Bu genç kız, beden, ruhen ve zihnen yaşadığı ve tüm yapıt boyunca iyimserlikle karşılamaya çalıştığı tüm olayları ve travmaları, intihar ederek sonlandırmaya çalışmıştır. Filiz'in intihar girişimi, bir hastaneye kaldırılması ve ölümden kurtulması olumlu sonuçlanmış ve Filiz hastane odasında gözlerini açtığı anda sürpriz bir misafir ile karşılaşmıştır. Aşık olduğu matbaacı genci karşısında gören Filiz, ona bakan dolmuş gözlere karşı minik bir tebessüm ile cevap verir. Bu iki gencin aralarında çok kısa bir diyalog geçmiştir:

"Beni seviyor musun?"

Matbaacı açıktan açığa: "Çok" falan demedi:

"Anlamıyor musun?"

"Anlıyorum..." (Kemal, 286)

Yapıt bu diyalog ile yarıda kesilmiştir. Yapıtın bir diyalog ile sonlandırılması, kullanılan tekniklerin en önemlisinin diyalog olduğu vurgusunun yapılmasını sağlayabilir çünkü yapıt, sade ve çok fazla teknik barındırmayan bir yapıt olarak yorumlanmaktadır ve yapıtın diyalog ile sonlandırılmış olması, bu tekniğin Orhan Kemal için önemini belirtir. Belki de Orhan Kemal, yapıtının sonunu okuyucuya bırakmıştır. Okuyucuya bu hakkın tanınması, yapıt boyunca işlenen Filiz figürünün, toplumda şiddete, tacize vb. uğrayan tüm bireylerin temsili olduğunu,

Orhan Kemal'in yapıt boyunca okuyucuyla ana figür arasında empati oluşturmaya çalıştığının son kanıtı olmuştur. Filiz'in aşık olduğu bu gencin açıktan açığa çok demeyip üstü kapalı, utangaç bir tavırla aşkını ilan etmesinin altının çizilmesi ise, Filiz'in iş ve aile ile ilgili tüm hayallerinin aksine sonunda bir hayalinin gerçekleştiğinin, hayatın, zamanın ve etrafın tüm kirliliklerine rağmen saf, temiz, utangaç ve masum kalmış birinin karşısına çıkmış olması gizliden gizliye Orhan Kemal'in sonunda Filiz'in hayallerinden aldığı olumlu geri dönüşü okuyucuya aktardığı yerdir. Bu düşünce açıkça kaleme alınmış olmasa da yapıtın ortalarında Filiz figürünün okuduğu Orhan Kemal romanında karşılaştığı ve kafasında canlandırdığı o genç çocuk, matbaacıya çok benzemektedir. Filiz bile bu benzerliğin farkına varamasa da; Orhan Kemal bu son ile okuyucusuna önemli bir mesaj vermiştir: Hayal edilen şeyler her zaman onların beraber hayal edildiği kişi, uzam veya zamanda kişinin hayatına henüz girmese de, bu durum o hayalin hayatın bir noktasında bireyin karşısına çıkmayacağına bir kanıtı değildir.

6. SONUÇ

Bu çalışma boyunca Orhan Kemal'in "Bir Filiz Vardı" adlı yapıtında ana figür olarak ele alınan Filiz karakterinin, hayatına farklı rollerde giren erkek bireylerin, yaşamını nasıl etkilediği, Filiz'in olaylara nasıl tepkiler verdiği ve toplumdaki "kadın" bireyler ile arasındaki benzerlikler ana izlek üzerinden işlenmiştir. Ana izlek sayesinde toplumda şiddet, taciz gibi durumlarla karşılaşan kadınların hayatlarıyla figür arasında bir bağ kurulmuş, tek bir kadın figürü ile bir sürü hayata parmak basılmıştır. Dönemin nesnel gerçekliği ile kurulan güçlü bağlar yapıtta ve bu çalışmada tek bir kadın figürün birden fazla ve farklı roller üstlenen erkek figürlerin ilişkileri ile işlenmiştir. Filiz, dönemin kadınlarını, karakteristik özellikleri ile temsil etmiştir. Filiz, yapıt boyunca babası ve Maşa karakteri başta olmak üzere patronları ile çatışmış, onlara direnç göstermeye çalışmıştır. Çalıştığı işlerde tacize uğrayan Filiz'in pes etmeyişi ve hayallerinin doğrultusunda hareket etmesi yapıtta olay örgüsünün temellendirildiği karakter özellikleridir. Filiz'in karakter analizi okuyucuya yapıtın diyalogları ile aktarılmış, baba ve

Maşa figürleri ile girdiği diyaloglar toplumdaki kadınların verdikleri mücadelelerin ana izlek olarak işlenmesini sağlamış ve okuyucuya aktarılmıştır. Filiz yapıt boyunca hayalleri peşinden koşup sonuca varamayan umutsuz kadın figürünü çizmiş olsa da, yapıt Filiz'in hayalini kurduğu bir olayla sonlandırılmıştır. Gerçekleşen hayali, kafasında kurduğu güvenilir erkek figürüdür ve onca kötü tecrübeden sonra Filiz'in erkekler ile ilgili masum hayaller kuruyor olması karakter özelliklerinin arkasında duran ve okuyucuya umut veren bir hayaldir.

Buna paralel olarak Orhan Kemal'in kaleme aldığı "Bir Filiz Vardı" yapıtının sonu, Filiz figürü için mutlu bir başlangıç olmuştur. Fakat yapıtın kurgusunda net bir sonuç yoktur çünkü yapıt Filiz ve aşık olduğu genç arasında geçen kısa bir diyalog ile sonlandırılmış fakat Filiz'in hayatının devamı hakkında bir ipucu verilmemiştir. Yapıt boyunca kadınlar adına yaşanan olumsuzlukların işlenmiş olması fakat sonucun Filiz figürü için güzel bir "başlangıç" ile sonlanmış olması, yapıtta Filiz figürünün baştan sona kadar içinde barındırmış olduğu "umut" hissinin, sonunda yazar tarafından desteklenmiş olma halidir.

KAYNAKÇA:

Kemal, Orhan. *Bir Filiz Vardı*. İstanbul: Everest Yayınları, Ağustos, 2015